

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat állásfoglalása a természettudományos közoktatásról és a tanárok helyzetéről

Az Európai Unió 2000. márciusi lisszaboni csúcstalálkozóján kidolgozott és 2005-ben újraindított gazdasági stratégia egyik alapvető célja volt, hogy 2010-re az EU a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasága – „the most dynamic and competitive knowledge-based economy in the world” - és társadalma legyen. **Ennek egyik eszközeként jelölte meg az emberi tőkébe való beruházás növelését és az oktatás javítását.**

Aggasztó jelek mutatnak arra, hogy Magyarországon az oktatási kormányzatok több intézkedése az emberi tőkébe való beruházásnak és a közoktatás színvonalának a csökkenését okozzák immár több mint 20 éve. Jóllehet erre már kezdettől fogva több helyről is felhívták a figyelmet – többek között az Eötvös Loránd Fizikai Társulat (ELFT) is -, a helyzet mostanra tragikussá vált. Az ELFT havi folyóirata, a Fizikai Szemle 2009-ben is számos közleményben (2009/1, 26-34 oldalak, 2009/3, 107-113 oldalak, 2009/6, 218-220 oldalak) hívta fel a figyelmet a természettudományi közoktatás és kiemelten a tanárképzés égető problémáira. 2009 szeptemberében a természettudományi mesterképzésre ún. major tantárgyakra jelentkezett tanárjelöltek száma - országosan összesen 24 - élesen nyilvánvalóvá teszi, hogy a közeljövőben nem lesznek fiatal tanárok, akik az évente átlagosan sok száz, nyugdíjkort elérő, természettudományos tárgyakat (fizikát, kémiát, biológiát) oktató tanár helyére léphetnének. Ebben a kérdésben az ELFT egyetért az ELTE Fizika Professzorok közelmúltban megjelent állásfoglalásával és támogatja azt.

2008 végén a gazdasági élet kiemelt szervezeteinek vezetői fejezték ki aggodalmukat a szakoktatás, a természettudományos és műszaki képzés magyarországi helyzete miatt (Fizikai Szemle, 2009/1, 34 oldal). Jogos aggodalmuk szerint **„a matematika, a fizika, a kémia tantárgyak által kifejlesztett készségek és az ezekben átadott alapvető ismeretek nélkül a fiataloknak nincs esélyük a munkaerőpiacon, a magyar gazdaságnak nincs esélye a világversenyben”**.

Az Európai Unió jövőbeli FP Keretprogramjai lehetőséget teremthetnének arra, hogy a korábbi oktatási színvonalunk eredményeire alapozva hazánk az ESS neutroncentrumhoz vagy az ELI lézerközpontoz mérhető volumenű, EU finanszírozású projektek házigazdája lehessen. Az ilyen beruházások létrehozása és működtetése akár itthon, de akár más közeli Közép-európai országban is, magas szinten képzett felsőfokú végzettségű magyar szakemberek százait igényli a következő évtizedekben Végzős műszaki szakembereink, mérnökeink, kutatóink ma is könnyen el tudnak helyezkedni a hazai munkaerő piacon, szükség van a tudásukra.

A hazai tudásalapú gazdaság és társadalom felépítése műszaki és természettudományos értelmiségi szakemberek nélkül elképzelhetetlen. A közoktatás jól képzett természettudományos tanárai nélkül a középiskolás fiatalokat sem motiválni, sem megfelelő színvonalon felkészíteni nem lehet az ilyen irányú felsőfokú képzésre. Ezért a tanárképzés jelenlegi állapota mellett ilyen szakemberek felsőfokú képzése sem biztosítható. **Az egyetemre törekvő fiatalok nem akarnak tanárok és különösen nem természettudományi tanárok lenni.** Ennek egyik oka a megkerülhetetlen követelményrendszer: matematikát, fizikát, kémiát, biológiát megérteni és megtanulni csak komoly intellektuális erőfeszítéssel, elméleti és gyakorlati feladatok megértésével és megoldásával lehet. Az életkoruknak megfelelő kemény munkát pedig a jelenlegi iskolai és társadalmi környezet nem követeli meg a tanulóktól, és nem is szoktatja hozzá őket.

A fontosabb és visszatartóbb ok azonban általában a szakértelmiség, és különösen a „nemzet napszámosaiként” számon tartott pedagógus szaktanárok erkölcsi és anyagi megbecsültségének évtizedek óta tartó romlása. A közoktatásban dolgozó tanároknak az

utóbbi években példátlan és felháborító megalázottságát jelző eseményekhez jelentősen hozzájárult a jogok és kötelességek egyensúlyának médianyilatkozatokkal is megerősített eltorzulása. Túl nagy hangsúly került a diákok jogaira, amelyek mellett szinte észrevétlenné zsugorodtak a diákok kötelességei és a tanárok eszközei az órai fegyelem fenntartására.

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat, mint az általános és középiskolai fizikatanárok, az egyetemi fizikaoktatók, kutatók és professzorok valamint a kutatóintézeti fizikusok és mérnökök közösségének képviselőjére és érdekvédelmére alakult évszázados múltú közhasznú civil szervezet fel kell, hogy emelje a szavát a tanárképzésnek és a tanárok jelenlegi helyzetének a gyökeres megváltoztatása érdekében.

A teljesség igénye nélkül felsorolunk néhány sürgős javító intézkedést:

Az ELFT elengedhetetlenül szükségesnek tartja a közoktatásban oktató minden tanár – nem csak a természettudományi szaktanárok - anyagi és erkölcsi megbecsülésének sürgős és kézzelfogható kifejezését, az illetékes kormányzati intézmények részéről. A tanári fizetések méltányos emelése a költségvetésben nem jelentene aránytalan terhet.

A fizetésemelés azonban egyedül nem oldja meg a problémát, mint ahogyan egy ilyen irányú intézkedés ezt egyszer már megmutatta. Az iskolákra vonatkozó jelenlegi szabályok, utasítások és törvények több ismert esetben a tanárokat megalázó szülői és tanuló viselkedésekhez vezettek, vagy ilyen viselkedést tettek lehetővé következmények nélkül. **A törvényalkotók és döntéshozók alkossanak a tanárok jogait, a tanulók kötelességeit és tanulmányi követelményeket is hangsúlyosan kiemelő törvényeket és rendeleteket.** A felügyeleti szervek a médiának adott nyilatkozatokkal ne keltsék azt a látszatot, mintha a tanulók és a szülők részéről megmutatkozó felháborító anomáliákért minden esetben csak a tanárok lennének felelősek.

Jól átgondolt, és szigorúan szakmai alapon működő, összeférhetlenségi problémáktól mentes tanfelügyeleti rendszer vagy ahhoz hasonló minőségbiztosítási rendszer felállítására van szükség az egyes tanárok valós szakmai és pedagógiai teljesítményének megállapítása, értékelése, és a jó vagy rossz teljesítmény szerinti differenciált anyagi és erkölcsi megbecsülés kifejezése céljából. A tanári tekintély és megbecsülés visszaállításának fontos lépése lenne az, hogy a tanári hivatásra méltatlanná vált, vagy arra alkalmatlan, nem odavaló tanárokat el kell távolítani, ugyanakkor a kiváló teljesítményt nyújtókat pedig érdemüknek megfelelő anyagi és nyilvános erkölcsi-társadalmi elismerésben kell részesíteni.

A tanórákon kívül végzett, de elengedhetetlenül szükséges oktató-nevelő munkát (szakkörök, kísérletek előkészítése, tematikus kirándulások, üzemi látogatások, stb.) a tanári életpálya értékes, értékelendő és elismerést érdemlő részének kell nyilvánítani, és annak anyagi feltételeit biztosítani kell. A kísérletezést igénylő tantárgyak esetében segítő személyzet, laboráns munkakörének biztosítására is szükség van.

A széles társadalmi csoportok véleményét általában a felügyeleti és kormányzati szervek nyilvánosan kifejezett nyilatkozatai erősen befolyásolják, ezért **elsősorban a parlamenti és kormányzati döntéshozóknak, köztisztviselőknek kell felismerniük a tanári pálya - egyedi kivételektől eltekintve a tanárok többsége - gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai szempontokból alapvetően fontos és feltétlen megbecsülésre méltó szerepét.**

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Elnöksége nevében.

Dr. Kádár György, az ELFT Főtitkára